

ساخت پرسشنامه عوامل آرامش‌زا - آرامش‌زدای خانواده بر اساس قرآن

سلیمان نعمتی *

دانش آموخته دکتری قرآن و روان‌شناسی، مجتمع آموزش عالی علوم انسانی اسلامی،
جامعه المصطفی‌العالمیه، قم، ایران، (نویسنده مسئول).

salman.n@chmail.ir

مسعود جان بزرگی

استاد، گروه روان‌شناسی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم، ایران.

psychjan@gmail.com

محمد مهدی صفورایی پاریزی

دانشیار، گروه روان‌شناسی، مجتمع آموزش عالی علوم انسانی اسلامی جامعه المصطفی‌العالمیه، قم، ایران.

safurayi@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف ساخت، اعتباریابی و رواسازی پرسش‌نامه عوامل آرامش‌زا- آرامش‌زدای خانواده براساس قرآن انجام شد. ابتدا عوامل آرامش‌زا- آرامش‌زدای خانواده براساس قرآن به روش تحلیل محتوا استخراج شدند. موافقت ۹۷ و ۹۵ درصدی خبرگان، در مقایسه با عوامل و گویه‌ها، روایی محتوای این پرسش‌نامه را نشان می‌دهد. ارزیابی روایی و پایایی پرسش‌نامه به روش پیمایشی با انتخاب نمونه‌دردسترس ۴۸۸ نفری انجام شد. در این پژوهش برای بررسی روایی مقیاس، از روش تحلیل عاملی استفاده شد. یافته‌های بخش کمی پژوهش نشان می‌دهد عوامل شناسایی‌شده بار عاملی بالا و معناداری دارند. در این میان عامل سلامت روانی-بیماری روانی با شاخص نیکویی برازش تعدیل‌شده (۰/۹۹)، موده-بی‌توجهی (۰/۹۶)، تدبیر معیشت-بی‌تدبیری در معیشت (۰/۹۷)، تأمین نیازهای اولیه-تأمین‌نشدن نیازها (۰/۹۶)، لباس بودن همسران برای یکدیگر-لباس نبودن (۰/۹۶)، رحمت-غضب (۰/۹۱)، حسن معاشرت-سوء معاشرت (۰/۹۱)، ایمان-ضعف در ایمان (۰/۹۱)، رشدیافتگی-رشدنایافتگی (۰/۹۱).

* <https://orcid.org/0000-0001-8107-5837>

انس-اعراض (۰/۹) نقش و مرز شفاف و مشخص-ابهام و اغتشاش در نقش و مرز (۰/۸۵) به ترتیب بیشترین میزان برازش را نشان دادند و برای کل الگو این شاخص ۰/۹۱ بود. به منظور بررسی پایایی پرسش نامه از روش همسانی درونی به کمک آلفای کرونباخ استفاده شد و آلفای کرونباخ ۰/۹۸ به دست آمد. براساس یافته‌های پژوهش می‌توان گفت این پرسش نامه دارای روایی و پایایی بالایی است و عوامل منسجمی از آن به دست می‌آید که می‌توان با کاربرد آن، عوامل آرامش‌زا-آرامش‌زدای خانواده را براساس قرآن مطالعه کرده و در پژوهش‌های آتی و همچنین در تشخیص و درمان مسائل خانواده از آن استفاده کرد.

کلیدواژه‌ها: پرسش‌نامه، خانواده، عوامل آرامش‌زدای خانواده، عوامل آرامش‌زدای خانواده، قرآن.

مقدمه

خانواده مجموعه‌ای از والدین و فرزندان متعلق به هم است که با ازدواج شکل می‌گیرد و با مودت و رحمت برای تأمین نیازهای رشدی، امنیت و هویت با هم سکونت دارند. سکون اوج آرامش همراه با احساس کامل امنیت است. آرامش استرس‌ها و نگرانی‌ها را رفع می‌کند و موجب رشد امید، توکل، تجدید قوا و شکوفایی استعدادها می‌شود. احساس امنیت نیز به رشد عاطفی و هیجانی می‌انجامد (احمدی، ۱۳۹۵، ص ۵۸).

نتایج مطالعات متعدد نشان می‌دهد مشکلات رفتاری و انحرافات افراد بیشتر ریشه در خانواده‌هایشان دارد (Okorodudu, ۲۰۱۰). تحقیقات تأثیر کیفیت روابط در خانواده را بر سلامت جسمانی و روانی و سازگاری روانی اجتماعی در ابعاد گوناگون زندگی فردی و اجتماعی، همواره تأیید کرده است (Heene and Van Oost, ۲۰۰۷). همچنین کاهش کیفیت رابطه زناشویی با کاهش شادمانی، رضایت از زندگی، عزت نفس و سلامت جسمانی ارتباط دارد و تحقیقات دیگری حاکی از آن است که با کاهش کیفیت رابطه زناشویی، احتمال طلاق افزایش یافته و کیفیت رابطه زناشویی بر کیفیت کلی زندگی و بهزیستی ذهنی تأثیرگذار است (صادقی و دیگران، ۱۳۹۴؛ خدادادی سنگده، ۱۳۹۳؛ Johnson, Amoloza and Booth, ۱۹۹۲).

تأثیرگذاری خانواده بر آرامش، سلامت و بهداشت روان افراد و جامعه به قدری قابل توجه است که سالانه پژوهش‌های متعددی درباره شناخت مشکلات خانوادگی و چاره‌جویی برای آن‌ها انجام می‌شود (اعتمادی و دیگران، ۱۳۹۳؛ احمدی، پناغی و صادقی، ۱۳۹۷؛ باوی و صفرزاده شیرالی، ۱۳۹۹؛

یار محمدی واصل و رضایی والا، ۱۳۹۹؛ ایرانی، ۱۳۹۹). انگیزه حجم وسیعی از این تحقیقات پاسخ به این سؤال بوده است که عوامل مؤثر بر آرامش، سلامت و کارآمدی خانواده کدام عوامل هستند. قرآن کریم کلام خداست؛ معجزه‌ای که آیات آن توسط فرشته وحی بر پیامبر اکرم (ص) نازل شده و از سوی ایشان به مردم رسیده است. قرآن کریم دستورالعمل زندگی بشر تا روز رستاخیز است؛ بنابراین باید همواره پاسخ‌گوی نیازهای وی باشد (اخوان مقدم و ایزدی، ۱۳۹۲، ص ۱۰۳) «وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ» (نحل: ۸۹) همچنین «مَا فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ» (انعام: ۳۸)، «وَكُلُّ شَيْءٍ فَصَلْنَا تَفْصِيلاً» (اسراء: ۱۲).

از نظر منابع اسلامی، ازدواج موفق و شروع رابطه زناشویی می‌تواند بسیاری از نیازهای روانی و جسمی را در محیط امن خانواده بارور کند و بر سلامت و بهداشت روانی افراد تأثیر مثبتی داشته باشد. مهم‌ترین نیازی که در پرتو تشکیل خانواده، برآورده و تأمین می‌شود، نیاز به آرامش و امنیت خاطر است (محمدی ری‌شهری، ۱۳۸۷، ص ۱۶). «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً» و از نشانه‌های او اینکه همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید و در میانتان مودت و رحمت قرار داد» (روم: ۲۱) آرامش بخشی از مهم‌ترین کارکردهای خانواده است و قرآن، به‌عنوان منبعی جامع در بیان نیازمندی‌های فردی و اجتماعی انسان، در زمینه آرامش بخشی نظام خانواده آموزه‌های فراوانی دارد.

این واقعیت که افراد از نظر استعداد، شخصیت و رفتار تفاوت دارند و می‌توان این تفاوت‌ها را سنجید و اینکه کنش اصلی هر آزمون روانی اساساً اندازه‌گیری همین تفاوت‌های فردی است، تاریخی طولانی در زندگی انسان دارد (آناستازی، ۱۳۸۷، ص ۳). آزمون به مجموعه استانداردی از پرسش‌نامه گفته می‌شود که برای سنجش برخی ویژگی‌های یک آزمودنی طرح‌ریزی شده است (Corsini, ۱۹۹۹, p. ۹۹۰). نقش اصلی هر آزمون، مقیاس یا تست روان‌شناختی اساساً اندازه‌گیری تفاوت‌های فردی، پریشانی‌های روانی، اختلال‌های رفتاری و بررسی نگرش یا ویژگی‌ها و استعداد‌های فردی است (ساعتچی و کامکاری، ۱۳۸۹، ص ۱۷).

تا به حال آزمون‌های متعددی برای سنجش سطح تنش، اضطراب و استرس افراد تهیه شده است؛ برای نمونه کتل (۱۹۵۷) آزمون کوتاهی را که در تشخیص اضطراب، نقش مکمل تشخیص بالینی مراجعان باشد، تهیه کرد (خدایاری فرد، پرنده و حکیمی نژاد، ۱۳۸۸، ص ۲۶۵). پرسش‌نامه حالت-رگه اضطراب را اسپیلبرگر و دیگران در سال ۱۹۷۰ تهیه کردند. یکی از ابعاد نه‌گانه پرسش‌نامه SCL-۹۰-R که در وگاتیس و دیگران (۱۹۷۶) تهیه کردند، اضطراب فرد را می‌سنجد (همان، ص ۲۶۸). پائول کاستا

وروبرت آر. مک کری^۱ (۱۹۸۵-۱۹۹۲) پرسش نامه شخصیتی پنج‌عاملی (NEOPI-R) را تهیه کردند که یکی از زیرعامل‌های عامل اول آن (روان‌نژندی) اضطراب را می‌سنجد. نمرات بالا در این ویژگی نشان‌دهنده ترس‌های بیهوده و اضطراب فراگیر خواهد بود و نمرات پایین نشان‌دهنده حالت آرام و راحت است (ساعتچی و کامکار، ۱۳۸۹، ص ۸۷)، اما تا جایی که جست‌وجو شد، تنها یک آزمون (Lee et al., ۲۰۱۲) یافت شد که برای سنجش سطح آرامش روانی افراد تهیه شده است؛ البته این آزمون، آرامش روانی را به صورت کلی می‌سنجد و برای سنجش آرامش ناشی از ازدواج به شکلی خاص ساخته نشده است. بسیاری از آزمون‌هایی که در پژوهش‌های مربوط به خانواده در ایران استفاده شده، همان آزمون‌هایی است که محققان خارج از ایران ساخته‌اند. در برخی موارد نیز آزمون پس از هنجاریابی در جامعه آماری ایرانی استفاده شده است (صفورائی، ۱۳۸۸، ص ۸۵). البته در مواردی مانند پژوهش صفورائی (۱۳۸۸) پرسش‌نامه سنجش کارآمدی خانواده و پژوهش جدیری و جان‌بزرگی (۱۳۸۸) آزمون رضامندی زناشویی براساس منابع اسلامی تدوین شده است، اما این دو نیز به شکلی خاص به آرامش روانی ناشی از ازدواج نپرداخته‌اند؛ بنابراین تا آنجا که بررسی شد، پژوهشی به صورت مستقل عوامل ایجاد آرامش روانی ناشی از ازدواج را به دست نیاورده و آزمونی برای سنجش آرامش خانواده براساس منابع اسلامی ساخته نشده است. در پژوهش حاضر، پرسش‌نامه‌ای برای سنجش عوامل آرامش‌زا و آرامش‌زدای خانواده براساس الگوی عوامل آرامش‌زا-آرامش‌زدای خانواده در قرآن تدوین شده و اعتبار و روایی آن به دست آمده است. مقصود از آرامش خانواده در این پژوهش میزان آرامش‌بخشی نظام خانواده است؛ یعنی خانواده به‌عنوان یک نظام، چگونه و در اثر چه عوامل، مکانیسم‌ها و سازوکارهایی خاصیت آرامش‌بخشی برای اعضای خود پیدا می‌کند؛ بنابراین سؤال اصلی در پژوهش حاضر این است که عوامل آرامش‌زا و آرامش‌زدای خانواده براساس قرآن کدام هستند و ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه عوامل آرامش‌زا و آرامش‌زدای خانواده چه مواردی را شامل می‌شود؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ توصیف آموزه‌های دین در موضوع آرامش خانواده، تحقیقی توصیفی است که در آن وضع موجود به صورت منظم و نظام‌دار توصیف و ویژگی‌ها و صفات آن مطالعه شده و در صورت لزوم ارتباط میان متغیرها بررسی می‌شود (حافظ‌نیا، ۱۳۸۱، ص ۴۷).

1. Costa, McCrae

۲. مراحل تدوین این الگو در مقاله دیگری گزارش شده است.

از سوی دیگر، پژوهش حاضر تحقیقی پیمایشی از نوع هم‌بستگی است. جامعه آماری این پژوهش همه خانواده‌های شهر قم بودند که در سال ۱۳۹۹ حداقل ۵ سال از زندگی مشترک آن‌ها سپری شده بود که براساس برآورد حجم مکفی نمونه در روش مدل‌سازی معادلات ساختاری، ۴۸۸ نفر از آن‌ها به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. برای رسیدن به این منظور ابتدا عوامل و زیرعوامل‌های آرامش خانواده به روش توصیفی- تحلیلی از قرآن استخراج و سپس گویه‌های معرف عوامل آرامش‌زا- آرامش‌زدای خانواده براساس قرآن، تدوین شد. در مرحله بعد، ارزیابی روایی محتوای آزمون و بررسی مطابقت آن با مستندات را پانزده کارشناس علوم اسلامی که در زمینه روان‌شناسی نیز تخصص داشتند، انجام دادند.

جدول ۱. نمرات ۱۵ کارشناس خبره دین و روان‌شناسی به مطابقت عوامل و گویه‌ها با مستندات

عامل	CVI	CVT
لباس بودن همسران برای یکدیگر	۱	۱
انس	۱	۱
رحمه	۱	۱
موده	۱	۱
حسن معاشرت	۱	۱
مدیریت مرزها	۱	۱
تأمین نیازهای اولیه	۰/۸۷	۰/۹۳
مدیریت و گشایش اقتصادی	۰/۷۳	۰/۸۷
تفاوت جنسیتی و نقش‌ها	۱	۱
حکم (مشاوره)	۰/۶	۰/۸
رشد	۰/۸۷	۰/۹۳
سلامت	۱	۱
ایمان	۰/۷۳	۰/۸۷

در نهایت برای بررسی اعتبار و به‌منظور سنجش همسانی درونی آن، آزمون در سه مرحله اجرا شده و داده‌ها به کمک نرم‌افزار تحلیل شدند: در نمونه ۴۰ نفری (مرحله تحلیل گویه: برای به دست

آوردن روایی صوری پرسش‌نامه و اینکه سنجیده شود پرسش‌نامه تا چه اندازه متناسب با زبان، ادبیات و فرهنگ خانواده ایرانی است)، ۶۰ نفری (اجرای پایلوت: برای به دست آوردن اعتبار پرسش‌نامه و حذف گویه‌های نامعتبر) و ۴۸۸ نفری (اجرای اصلی).

در مرحله تحلیل گویه پرسش‌نامه در نمونه‌ای ۴۰ نفری از جامعه هدف اجرا شد و حدود ۳۵ پرسش‌نامه به صورت صحیح تکمیل شدند. هدف از اجرای این مرحله به دست آوردن روایی صوری پرسش‌نامه و سنجش این است که پرسش‌نامه تا چه اندازه متناسب با زبان، ادبیات و فرهنگ خانواده ایرانی است و آیا کلمه، عبارت یا سؤال نامفهوم، نامأنوس و نامتعارفی وجود دارد یا خیر. بیش از ۹۰ درصد پاسخ‌گویان پرسش‌نامه را متناسب با زبان و فرهنگ خانواده ایرانی دانستند و مواردی که لازم بود ویرایش، حذف یا جایگزین شدند. در این مرحله پرسش‌نامه دارای ۱۴۷ گویه بود که بعد از بررسی نظرات مخاطبان و پالایش مجدد به ۱۲۳ گویه کاهش یافت.

در مرحله بعد پرسش‌نامه به صورت آزمایشی در یک نمونه ۷۱ نفره اجرا شد که ۶۰ نفر به صورت صحیح پرسش‌نامه را تکمیل کردند. هدف از اجرای آزمایش به دست آوردن اعتبار پرسش‌نامه و حذف گویه‌های نامعتبر بود. داده‌ها به کمک نرم‌افزار برای محاسبه آلفای کرونباخ تحلیل شدند. در این مرحله، پرسش‌نامه دارای ۱۲۳ گویه بود که بعد از بررسی نتایج تحلیل آماری و چند مرحله پالایش و حذف موارد تکراری و نامعتبر پرسش‌نامه به ۹۵ گویه کاهش یافت. در نهایت پرسش‌نامه در یک نمونه ۴۸۸ نفری در دسترس اجرا و ویژگی‌های روان‌سنجی آن بررسی شد.

ابزار پژوهش نیز پرسش‌نامه عوامل آرامش‌زا- آرامش‌زدای خانواده بود. این پرسش‌نامه مبتنی بر عوامل آرامش‌زا- آرامش‌زدای خانواده از سوی محقق براساس الگوی عوامل آرامش‌زا و آرامش‌زدای خانواده در قرآن ساخته و روایی و پایایی آن آزموده شد. سپس به صورت میدانی مدل تدوین شده برای برازش بررسی شد.

یافته‌های پژوهش

ابتدا آیات و روایاتی که مرتبط با آرامش خانواده تشخیص داده شدند، جمع‌آوری و برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوا استفاده شد. پس از حصول فرایند اشباع نظری داده‌ها در فرایند جست‌وجو و تجزیه و تحلیل داده‌ها در پژوهش به شناسایی ۲۴۲ کد باز متشکل از آیات و روایات، ۴۵ زیرعامل و ۱۳ عامل اصلی منجر شد که در جدول به تفکیک نشان داده شده است. در نهایت به «۱۳ عامل اصلی» یا مقوله محوری رسیدیم که به ترتیب ذیل (البته با حذف برخی مستندات و کدهای تکراری) آورده شده است.

جدول ۲. گزارش کدگذاری نهایی

کدباز	کد محوری	کد انتخابی	مقوله اصلی
مفهوم و منطوق آیت قرآن و روایات تفسیری	عیب‌پوشی - عیب‌جویی	لباس بودن همسران برای یکدیگر - زینت نبودن همسران برای یکدیگر	عیب‌پوشی - عیب‌جویی
	زینت بودن همسران برای یکدیگر - زینت نبودن همسران برای یکدیگر		
	سپاسگزاری - ناسپاسی		
	پوشش دادن نیاز و حفظ از گناه (واقیه) - نبود پوشش نیازهای جنسی و عاطفی		
	با هم بودن خانواده - نداشتن وقت مشترک	انس - اعراض	انس - اعراض
	صله رحم - قطع رحم		
	ابراز محبت کلامی	مودت - بی‌توجهی عاطفی	مودت - بی‌توجهی عاطفی
	ابراز محبت غیرکلامی		
	هدیه دادن		
	احسان - آزار و اذیت همسر	رحمت - غضب	رحمت - غضب
	صبر - بی‌صبوری		
	عفو - عدم گذشت		
	تغافل - سرزنش		
	مدارا - ناسازگاری	حسن معاشرت - سوء معاشرت	حسن معاشرت - سوء معاشرت
	خوش اخلاقی - بدخلقی (نرم‌خویی - تندخویی، خوش‌گفتاری - بددهانی، خوش‌رویی - عبوس بودن)		
	احترام متقابل - بی‌احترامی		
	شادی و نشاط در خانواده - نبود شادی و کسالت		
	تعاون و همکاری - نبود همکاری و حمایت		
	عدالت در تعاملات خانوادگی - بی‌عدالتی		
	اعتماد و حسن‌ظن - بدگمانی	تأمین نیازهای اولیه - تأمین نشدن نیازهای اولیه	تأمین نیازهای اولیه - تأمین نشدن نیازهای اولیه
مسکن مناسب			
خواب و استراحت			
ارضای نیاز جنسی - ارضانشدن نیاز جنسی			
رعایت مقدمات و آداب رابطه جنسی			
آراستگی و نظافت همسران			

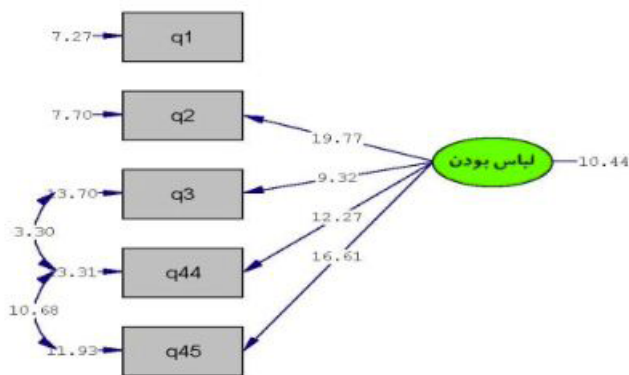
مفهوم و منطق آیات قرآن و روایات تفسیری

کد باز	کد محوری	کد انتخابی	مقوله اصلی	
عوامل زمینه‌ساز آرامش - ناآرامی خانواده	مرزهای فیزیکی خانواده- نبود مرزهای فیزیکی مشخص خانواده	مرزهای منسجم- مدیریت نکردن مرزها		
	مرز خانواده و اجتماع			
	تعامل مثبت با همسر - خانواده اصلی			
	پوشش و حدود روابط زن و مرد نامحرم- رعایت نکردن پوشش و حدود روابط			
	عفت- بی عفتی			
	غیرت- بی غیرتی			
	تمایز یافتگی، استقلال فکری- تمایز نیاافتگی			
	تلاش برای تأمین نیاز مالی- نبود تلاش و مسئولیت‌پذیری	مدیریت اقتصادی- نبود مدیریت اقتصادی		
	قناعت- طمع و حرص			
	گشاده‌دستی- بخل‌ورزی			
	تدبیر- بی تدبیری			
	مقایسه در امور مادی (مقایسه صعودی-مقایسه نزولی)	تفکیک نقش براساس تفاوت جنسیتی- نبود تفکیک جنسیتی	توجه به تفاوت جنسیتی- بی توجهی به تفاوت جنسیتی	
	مراجعه به مشاور امین- مراجعه نکردن به مشاور هنگام نیاز			
	رشد عقلی (تحول شناختی) - نبود رشد عقلی	رشد عاطفی اجتماعی- نبود رشد عاطفی	عوامل تحولی (رشدی)	
رشد عاطفی اجتماعی- نبود رشد عاطفی				
سلامت روانی- بیماری روانی	ذکر - غفلت از ذکر خدا (نماز، دعا و دیگر مصادیق ذکر) ایمان همسر- بی ایمانی همسر تناسب همسران در اعتقادات و ایمان- تناسب نداشتن در اعتقادات	سلامت روانی- بیماری روانی		
ایمان (عوامل تعالی) - نبود ایمان				

در این مرحله، براساس داده‌های به‌دست‌آمده از مرحله کیفی، ابزار اندازه‌گیری ساخته شد. سپس با استفاده از آن اطلاعات لازم برای بررسی و سنجش به روش کمی پرسش‌نامه اجرا و اطلاعات جمع‌آوری شد. این پرسش‌نامه مبتنی بر مؤلفه‌های مدل تدوین شده عوامل آرامش‌زا-آرامش‌زدای خانواده ساخته و روایی و پایایی آن آزموده شد. به‌منظور بررسی روایی سازه از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و دوم استفاده شد. در بخش اول با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول روایی هریک از مؤلفه‌های ده‌گانه بررسی شدند. در بخش دوم، با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم برازش همه گویه‌ها و مؤلفه‌ها به‌منظور سنجش عوامل آرامش‌زدای خانواده بررسی شد.

تحلیل عاملی مرتبه اول عامل «لباس بودن همسران برای یکدیگر»

با توجه به شکل ۱، عامل «لباس بودن همسران برای یکدیگر» در حالت اعداد معنادار مشخص است. با توجه به خروجی این نمودار، ضرایب به‌دست‌آمده برای همه گویه‌ها معنادارند.

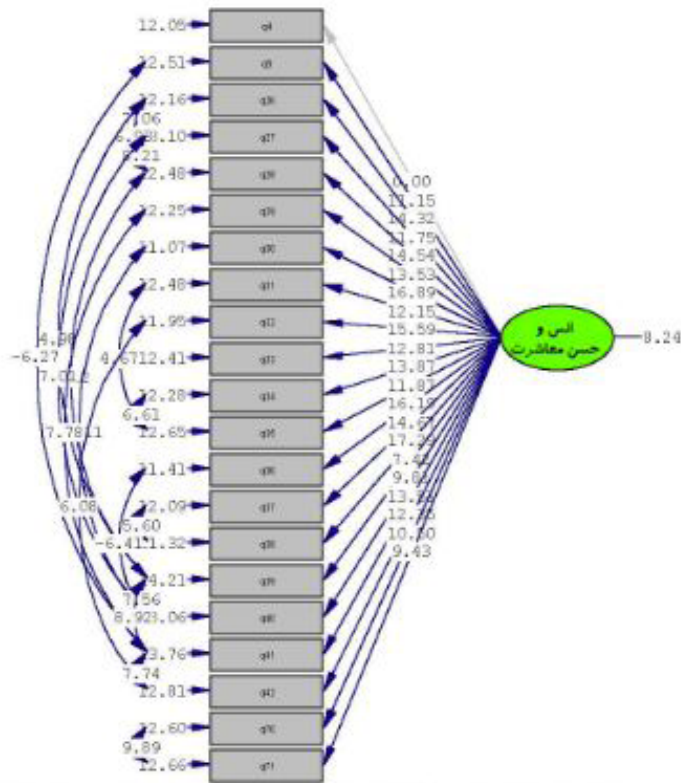

Chi-Square=7.25, df=3, P-value=0.06428, RMSEA=0.059

شکل ۱. مقادیر t تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول عامل «لباس بودن همسران برای یکدیگر» محاسبه شاخص‌های مناسب مدل اندازه‌گیری عامل «لباس بودن همسران برای یکدیگر» نشان می‌دهد تحلیل عاملی تأییدی، از برازش خوبی برخوردار است.

تحلیل عاملی مرتبه اول عامل «انسان و حسن معاشرت»

شکل ۲ مدل اندازه‌گیری عامل «انسان و حسن معاشرت» در حالت اعداد معنادار را نشان می‌دهد. با توجه به خروجی این شکل، ضرایب به‌دست‌آمده برای همه گویه‌ها معنادارند.

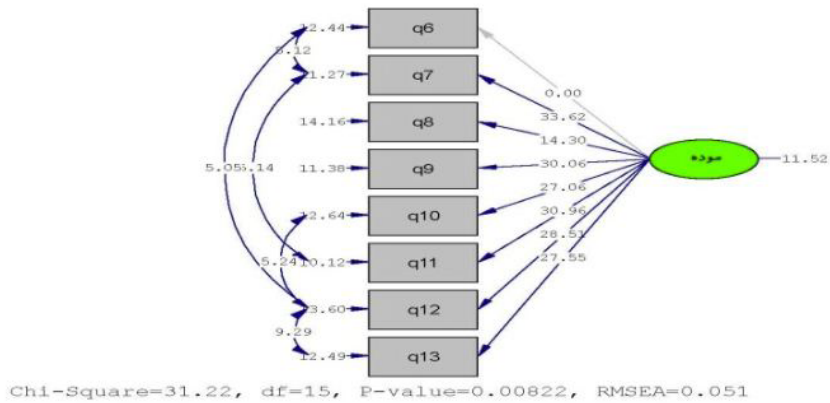
Chi-Square=479.71, df=171, P-value=0.00000, RMSEA=0.071

شکل ۲. مقادیر t تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول عامل «انس و حسن معاشرت»

محاسبه شاخص‌های مناسب مدل اندازه‌گیری عامل «انس و حسن معاشرت» نشان می‌دهد تحلیل عاملی تأییدی از برآزش خوبی برخوردار است.

تحلیل عاملی مرتبه اول عامل «موده (محبت و ابراز محبت)»

شکل ۳ نیز مدل اندازه‌گیری عامل «موده (محبت و ابراز محبت)» در حالت اعداد معنادار را نشان می‌دهد. با توجه به خروجی این نمودار، ضرایب نشان می‌دهد گویه‌ها معنادارند.

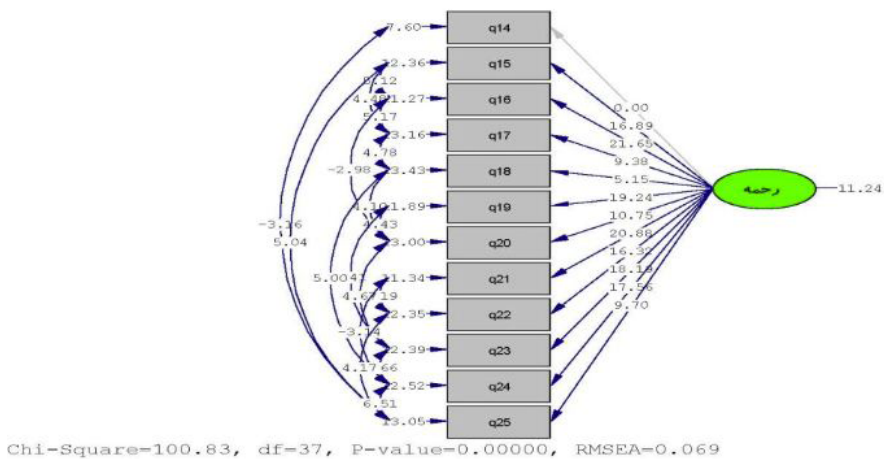

شکل ۳. مقادیر t تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول عامل «موده (محبت و ابراز محبت)»

محاسبه شاخص‌های مناسب مدل اندازه‌گیری عامل «موده (محبت و ابراز محبت)» نشان می‌دهد تحلیل عاملی تأییدی، از برازش خوبی برخوردار است.

تحلیل عاملی مرتبه اول عامل «رحمه»

همان‌طور که مشاهده می‌شود، شکل ۴ نیز مدل اندازه‌گیری عامل «رحمه» در حالت اعداد معنادار را نشان می‌دهد. با توجه به خروجی این نمودار، ضرایب به‌دست‌آمده برای همه گویه‌ها معنادارند.

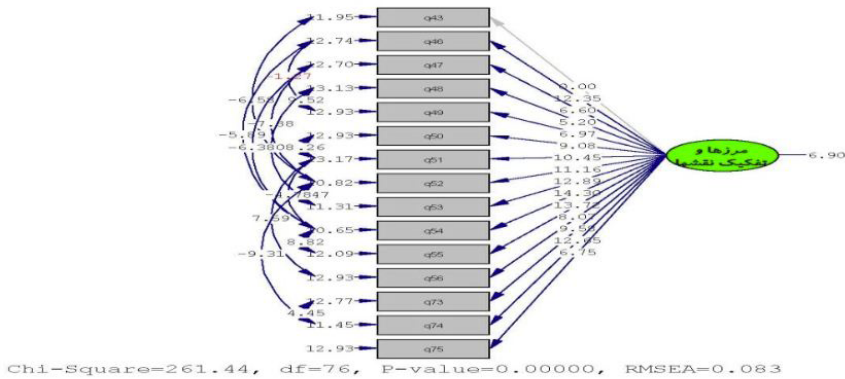

شکل ۴. مقادیر t تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول عامل «رحمه»

محاسبه شاخص‌های مناسب مدل اندازه‌گیری عامل «رحمه» نشان می‌دهد تحلیل عاملی تأییدی، از برازش خوبی برخوردار است.

تحلیل عاملی مرتبه اول عامل «مرزها و تفکیک نقش‌ها و مراجعه به مشاور»

شکل ۵ نیز مدل اندازه‌گیری عامل «مرزها و تفکیک نقش‌ها و مراجعه به مشاور» در حالت اعداد معنادار را نشان می‌دهد. با توجه به خروجی این شکل ضرایب به‌دست‌آمده برای همه گویه‌ها معنادارند.

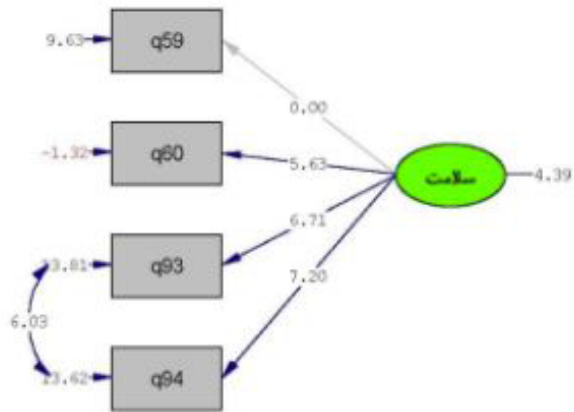

شکل ۵. مقادیر t تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول عامل «مرزها و تفکیک نقش‌ها»

محاسبه شاخص‌های مناسب مدل اندازه‌گیری عامل «مرزها و تفکیک نقش‌ها و مراجعه به مشاور» نشان می‌دهد تحلیل عاملی تأییدی، از برازش به‌نسبت خوبی برخوردار است.

تحلیل عاملی مرتبه اول عامل «سلامت»

شکل ۶ مدل اندازه‌گیری عامل «سلامت» در حالت اعداد معنادار را نشان می‌دهد. با توجه به خروجی این شکل، ضرایب به‌دست‌آمده برای همه گویه‌ها معنادارند.

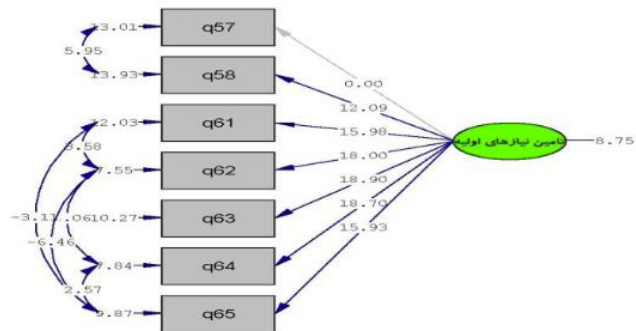
Chi-Square=0.95, df=1, P-value=0.32930, RMSEA=0.000

شکل ۶. مقادیر t تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول عامل «سلامت»

محاسبه شاخص‌های مناسبت مدل اندازه‌گیری عامل «سلامت» نشان می‌دهد تحلیل عاملی تأییدی از برازش خوبی برخوردار است.

تحلیل عاملی مرتبه اول عامل «تأمین نیازهای اولیه»

شکل ۷ مدل اندازه‌گیری عامل «تأمین نیازهای اولیه» در حالت اعداد معنادار را نشان می‌دهد. با توجه به خروجی این نمودار، ضرایب به‌دست‌آمده برای همه گویه‌ها معنادارند.

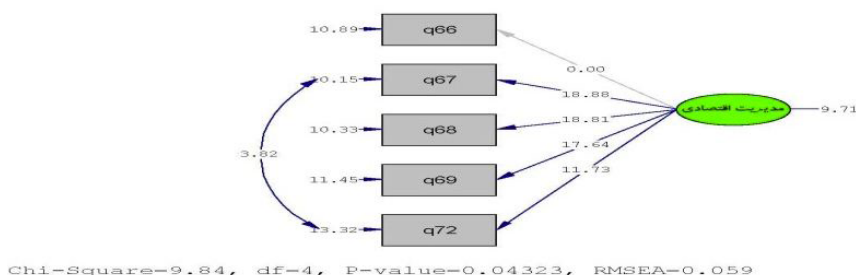
Chi-Square=17.94, df=8, P-value=0.02166, RMSEA=0.056

شکل ۷. مقادیر t تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول عامل «تأمین نیازهای اولیه»

محاسبه شاخص‌های مناسب مدل اندازه‌گیری عامل «تأمین نیازهای اولیه» نشان می‌دهد تحلیل عاملی تأییدی، از برازش خوبی برخوردار است.

تحلیل عاملی مرتبه اول عامل «مدیریت اقتصادی»

نمودار زیر مدل اندازه‌گیری عامل «مدیریت اقتصادی» در حالت اعداد معنادار را نشان می‌دهد. با توجه به خروجی این نمودار، ضرایب به‌دست‌آمده برای همه گویه‌ها معنادارند.

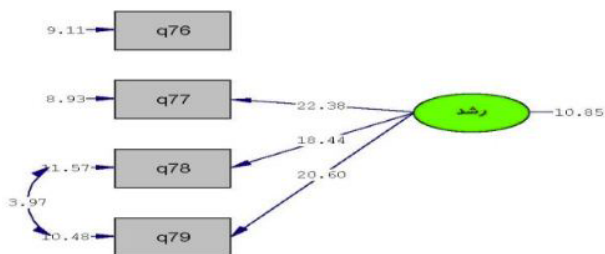

شکل ۸. مقادیر t تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول عامل «مدیریت اقتصادی»

محاسبه شاخص‌های مناسب مدل اندازه‌گیری عامل «مدیریت اقتصادی» نشان می‌دهد تحلیل عاملی تأییدی، از برازش خوبی برخوردار است.

تحلیل عاملی مرتبه اول عامل «رشد (مهارت‌ها)»

شکل زیر مدل اندازه‌گیری عامل «رشد (مهارت‌ها)» در حالت اعداد معنادار را نشان می‌دهد. با توجه به خروجی این شکل ضرایب به‌دست‌آمده برای همه گویه‌ها معنادارند.

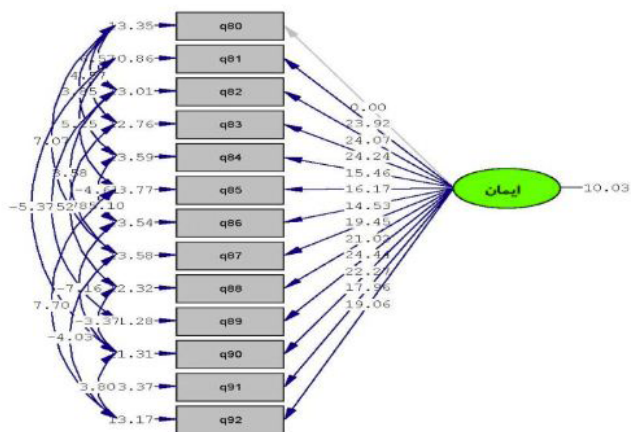
Chi-Square=3.91, df=1, P-value=0.00492, RMSEA=0.083

شکل ۹. مقادیر t تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول عامل «رشد (مهارت‌ها)»

محاسبه شاخص‌های مناسب مدل اندازه‌گیری عامل «رشد (مهارت‌ها)» نشان می‌دهد تحلیل عاملی تأییدی، از برازش به نسبت خوبی برخوردار است.

تحلیل عاملی مرتبه اول عامل «ایمان»

شکل زیر مدل اندازه‌گیری عامل «ایمان» در حالت اعداد معنادار را نشان می‌دهد. با توجه به خروجی این نمودار، ضرایب به دست آمده برای همه گویه‌ها معنادارند.

Chi-Square=146.63, df=49, P-value=0.00000, RMSEA=0.072

شکل ۱۰. مقادیر t تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول عامل «ایمان»

محاسبه شاخص‌های مناسب مدل اندازه‌گیری عامل «ایمان» نشان می‌دهد تحلیل عاملی تأییدی برازش خوبی دارد.

تحلیل عاملی مرتبه دوم عوامل آرامش‌زا و آرامش‌زدای خانواده

ضرایب مدل اندازه‌گیری تحلیل عاملی مرتبه دوم عوامل آرامش‌زا و آرامش‌زدای خانواده برای همه گویه‌ها و عوامل معنادار است. نتایج تحلیل عاملی مرتبه اول و تحلیل عاملی مرتبه دوم تأییدکننده روایی سازه عوامل آرامش‌زا و آرامش‌زدای خانواده است. پایانی پرسش‌نامه با استفاده از آلفای کرونباخ بررسی شده است. کمترین مقدار ضریب آلفا ۰/۶۹ و برای بیشتر مؤلفه‌ها بیش از ۰/۸۰ است. ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسش‌نامه ۰/۸۷ است که نشان‌دهنده پایایی مناسب پرسش‌نامه سنجش عوامل آرامش‌زا و آرامش‌زدای خانواده است.

پایایی پرسش‌نامه به تفکیک عوامل براساس آلفای کرونباخ

مؤلفه	ضریب آلفای کرونباخ
لباس بودن	۰/۸۷
انس	۰/۶۹
موده	۰/۹۴
رحمه	۰/۹۱
حسن معاشرت	۰/۹۴
مرزها	۰/۹۱
تأمین نیازها	۰/۸۸
مدیریت اقتصادی	۰/۷۸
تفاوت نقش‌های جنسیتی	۰/۸۴
رشد	۰/۹۰
سلامت روانی	۰/۹۸
مراجعه به مشاور	۰/۷۸
ایمان	۰/۹۵
کل پرسش‌نامه	۰/۸۷

نتیجه‌گیری

در مطالعه حاضر، عوامل آرامش خانواده براساس قرآن شناسایی و سپس پرسش‌نامه عوامل آرامش‌زا - آرامش‌زدای خانواده تدوین شد. همچنین ویژگی‌های روان‌سنجی این پرسش‌نامه با روش پیمایشی به دست آمد. در روایی سازه به روش تحلیل عاملی، شاخص کفایت نمونه‌برداری نشان داد حجم نمونه برای تحلیل عاملی مناسب است. در روایی سازه به روش همسانی درونی، هم‌بستگی هرکدام از سؤالات پرسش‌نامه با نمره کل پرسش‌نامه معنادار است و همچنین بین هرکدام از سؤالات پرسش‌نامه با نمره کل پرسش‌نامه معنادار است و همچنین بین هرکدام از عوامل و کل پرسش‌نامه هم‌بستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

به‌منظور بررسی روایی سازه از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و دوم استفاده شده است. در بخش اول با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول روایی هر یک از عوامل ده‌گانه بررسی شد. در بخش دوم با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم برازش همه گویه‌ها و عامل‌ها به‌منظور سنجش عوامل آرامش‌زا و آرامش‌زدای خانواده بررسی شد. بعد از مرحله تحلیل عاملی ۱۰ عامل به‌عنوان عوامل آرامش‌زا و آرامش‌زدای خانواده نمایان شد: لباس بودن همسران برای یکدیگر (عامل اول با ۴ گویه) شامل عیب‌پوشی / عیب‌جویی، زینت و سپاسگزاری / ناسپاسی و نازبیا جلوه‌دادن، پوشش‌دادن نیاز و حفظ از انحراف / تأمین‌نشدن نیاز، انس و حسن معاشرت (عامل دوم با ۲۱ گویه) شامل با هم بودن و داشتن وقت مشترک / نداشتن وقت مشترک، صلّه / رحم / قطع رحم، نرم‌خویی / تندخویی، خوش‌گفتاری / بدزبانی و بددهانی، خوش‌رویی / عبوس‌بودن، احترام / بی‌احترامی، شادی و نشاط / کسالت، همکاری / عدم همکاری، عدالت در تعامل / بی‌عدالتی، اعتماد / بدگمانی، موده (عامل سوم با ۸ گویه) ابراز محبت کلامی و غیرکلامی / ابراز محبت نکردن، رحمه (عامل چهارم با ۱۲ گویه) آزار و اذیت / احسان، صبر / بی‌صبری، عفو / گذشت‌نداشتن، تغافل / سرزنش، مدارا / ناسازگاری، مرزها و تفکیک نقش‌ها (عامل پنجم با ۱۵ گویه) مرزهای فیزیکی، مرز خانواده، همسران و زیرنظام‌ها، تعامل مثبت با همسر - خانواده، عفت / بی‌عفتی، غیرت / بی‌غیرتی، تمایز یافتگی / تمایز نیافتگی، رعایت نکردن مرزها، تفکیک، تمایز و وضوح نقش‌ها / اغتشاش در نقش‌ها و وظایف، مراجعه به مشاور متخصص و متعهد / مراجعه نکردن به مشاور متخصص، سلامت (عامل ششم با ۵ گویه) سلامت جسمی و روانی / بیماری جسمی ناتوان‌کننده و بیماری روانی، اعتیاد به مواد مخدر یا الکل، تأمین نیازهای اولیه (عامل هفتم با ۷ گویه) شامل مسکن، خواب، نیاز جنسی، رعایت آداب رابطه زناشویی، آراستگی و نظافت / تأمین‌نشدن نیازهای اولیه، مدیریت اقتصادی (عامل هشتم با ۵ گویه) شامل تلاش برای تأمین اقتصاد خانواده / نبود تلاش

و مسئولیت‌پذیری، قناعت/حرص، گشاده‌دستی/بخل، تدبیر/بی‌تدبیری، مقایسه‌ نزولی/مقایسه‌ صعودی، رشد عقلی و عاطفی (عامل نهم با ۴ گویه) شامل رشد عقلی و عاطفی/نبود بلوغ عقلی و عاطفی، ایمان (عامل دهم با ۱۳ گویه) شامل تناسب در اعتقادات/نبود تناسب و کفویت در اعتقادات و ایمان، مؤمن‌بودن همسر/بی‌ایمانی همسر، تقوا/بی‌تقوایی، توکل/نبود توکل، دعا، ذکر و نماز/کمک‌نگرفتن از دعا، ذکر و نماز.

به‌منظور بررسی اعتبار پرسش‌نامه ضریب آلفای کرونباخ کل مقیاس برابر با ۰/۹۸ محاسبه شد که نشان‌دهنده پایایی همسانی درونی این مقیاس است. ضریب آلفای کرونباخ برای ۱۰ عامل این مقیاس عبارت است از: لباس‌بودن همسران برای یکدیگر (۰/۸۷)، انس و حسن معاشرت (۰/۸۱)، موده (۰/۹۴)، رحمه (۰/۹۱) مرزها و تفکیک نقش‌ها (۰/۸۷)، سلامت (۰/۹۸)، تأمین نیازهای اولیه (۰/۸۸)، مدیریت اقتصادی (۰/۷۸)، رشد عقلی و عاطفی (۰/۹۰) و ایمان (۰/۹۵)؛ بنابراین پرسش‌نامه عوامل آرامش‌زا و آرامش‌زدای خانواده براساس قرآن از اعتبار و روایی لازم برای سنجش این عوامل برخوردار است.

پرسش‌نامه تدوین‌شده عوامل آرامش‌زا- آرامش‌زدای خانواده به‌طورکلی با مدل‌های موجود در مطالعات زیر هم‌خوانی دارد: مدل مک‌مستر (۱۹۸۳) در ابعاد ارتباطات، کارکرد نقش، پاسخ‌گویی عاطفی، درگیری عاطفی با مقیاس‌های چند مختصاتی السون و گورال (۲۰۰۳) در ابعاد انعطاف‌پذیری و ارتباط با مدل بیورز (۲۰۰۳) در زمینه مرزهای روشن، قدرت و صمیمیت، خودمختاری، شادی و راحتی در روابط، گفت‌وگوی ماهرانه و ارزش‌های والا، با مدل استینت (استینت و دفراين، ۱۹۸۵) در ابعاد تعهد، قدردانی، ارتباط مؤثر، جهت‌گیری مذهبی، نقش‌های روشن و گذراندن وقت با یکدیگر، با مدل انریچ (اولسون، ۱۹۹۸) در ابعاد روابط جنسی، بستگان، جهت‌گیری عقیدتی با مدل بومی خانواده سالم صادقی و دیگران (۱۳۹۴) در ابعاد ساختار متعادل، سلامت جسمانی و روانی، فراهم‌سازی نیازهای اعضا، اعتقاد دینی و مذهبی، مهارت حل مسئله و مدیریت تعارض‌ها، شادی‌آفرینی در محیط خانواده، با مدل بومی خانواده سالم خدادادی سنگده، نظری و احمدی (۱۳۹۶) در برخی ابعاد فردی مانند مسئولیت‌پذیری، گذشت، صبوری، توکل به خداوند، پختگی، قناعت و زوجی مثل قدردانی، تعهد متقابل، صمیمیت، توافق بر سر مسائل اساسی، حمایت‌گیری، تلاش برای خشنودی یکدیگر، شوخی و والدگری مانند عمل‌گرایی، انعطاف‌پذیری، توافق، اتحاد والدینی و خانوادگی مثل ارتباط با خانواده‌های اصلی، مشارکت و همکاری، تصریح مرزها و مذهبی با الگوهای سلامت خانواده ایرانی (پناغی و دیگران، ۱۳۹۵) در ابعاد سلامت فردی و سلامت تعاملی با مدل آرامش‌زنان در زندگی زنانشویی (روشنی،

۱۳۹۶) در ابعاد کفویت، تأمین نیازهای جنسی، تأمین نیاز عاطفی، نگرش توحیدی، پذیرش و ایفای صحیح نقش‌های خانواده، قناعت و شکرگزاری، درک و توجه همسران به یکدیگر، انس و صمیمیت همسران، اعتماد به یکدیگر، ویژگی‌های اخلاقی مثبت همسران، تعامل خوب خانواده‌ها با همسران، با الگوی خانواده کارآمد از دیدگاه اسلام (صفورائی، ۱۳۸۸) در ابعاد خوش‌بینی، نقش‌ها و مرزها، مدیریت مالی، اعتماد متقابل، تعهد، صمیمیت، همدلی و جهت‌گیری مذهبی با الگوی رضامندی زناشویی براساس منابع اسلامی جدیری و جان‌بزرگی (۱۳۸۸) در ابعاد ارتباط کلامی، مدیریت مالی، پایبندی مذهبی، روابط جنسی، نقش زن و مرد، با مدل ثبات خانواده بستان (۱۳۹۲) در ابعاد ویژگی‌های فردی، ویژگی‌های ساختاری خانواده، زمینه‌های تشکیل خانواده (در مراحل رشد همسران و در مرحله همسرگزینی) با پژوهش عوامل آرامش خانواده در سبک زندگی امام علی (ع) و حضرت فاطمه (س) (قماشچی و معارف، ۱۳۹۵) در ابعاد روحیه بندگی در خانواده، اطاعت از همسر، حفظ اقتدار همسر، تأمین آسایش جسمی و روحی همسر، تأمین نیازهای جنسی همسر، حفظ احترام همسر و توجه به او، مدیریت خانواده، حفظ مال و حقوق، تأمین سلامت و بهداشت خانواده، تنظیم روابط و تعاملات خانواده، ایجاد مودت و ابراز محبت و با مدل سلامت خانواده در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، احمدی (۱۳۹۵) در ابعاد سلامت جسمانی و روانی، سلامت معنوی، نقش‌ها، تکالیف و مسئولیت‌ها، مرزها و قلمرو خانواده و کیفیت روابط.

یکی از عوامل مؤثر آرامش‌زا در خانواده عامل لباس‌بودن همسران برای یکدیگر است. این پژوهش نشان می‌دهد این عامل از عوامل بسیار مؤثر در افزایش آرامش‌بخشی نظام خانواده است. این عامل شامل سه زیرعامل مؤثر در آرامش خانواده است: عیب‌پوشی، شکر و برجسته‌کردن نقاط قوت و حفظ از گناه. هرچند زیرعامل سپاسگزاری و قدردانی در برخی دیگر از مدل‌ها نیز وجود دارد، در مدل‌ها و پژوهش‌های خارجی، بومی و اسلامی دیده نشده که عیب‌پوشی و حفظ از گناه به‌عنوان عاملی برای سلامت، کارآمدی یا آرامش خانواده مطرح است.

این شاهکار قرآن است با تعبیر استعاری و موجز... هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ... (بقره: ۱۸۷) بیشترین معنا را در این زمینه می‌رساند. اگر همسران و اعضای خانواده تنها بتوانند به تعبیر قرآن لباس یکدیگر باشند، یعنی عیب‌جویی نکنند، ویژگی‌های مثبت یکدیگر را برجسته و غنی‌سازی کنند، شاکر و سپاسگزار یکدیگر باشند و با تأمین نیازهای عاطفی و زناشویی از یکدیگر در مقابل آلودگی و روابط خارج از چارچوب مراقبت کنند، آرامشی عمیق و پایدار برای همه اعضای خانواده حاصل می‌شود. این پژوهش این مطلب را در عرصه میدان نیز اثبات کرده

است؛ زیرا عامل لباس بودن همسران برای یکدیگر از عوامل مؤثر در آرامش خانواده است. یکی از جنبه‌های ویژه این پژوهش که البته برگرفته از آیات قرآن بوده، این است که مجموعه این عوامل را در قالب مفهوم لباس مطرح کرده است.

عامل مؤثر آرامش‌زای دیگر خانواده، موده به معنای ابراز محبت است. در پژوهش‌های متعدد دیگر نیز توجه عاطفی و ابراز محبت از عوامل مهم سلامت، آرامش و رضایت در خانواده شمرده شده است. قرآن این عامل را با تعبیر «موده» استعمال کرده است. در منابع اسلامی به شیوه‌های مختلف کلامی و غیرکلامی و هدیه‌دادن بر ابراز محبت تأکید شده و ابراز محبت اطمینان‌بخش معرفی شده است. این پژوهش به صورت میدانی نیز نشان داد که موده عاملی مؤثر بر آرامش اعضای خانواده است.

سومین عامل مؤثر بر آرامش خانواده، رحمه است. با توجه به آیات و روایات و تفاسیر متعدد رحمت حالت روانی رقت قلب و انعطافی است که تفضل، احسان و مغفرت به مرحوم است و مصادیق متعددی دارد؛ از جمله شامل طیفی از رفتارهای اخلاقی مانند عفو، تغافل و صبر، آزار و اذیت نکردن، نبود سرزنش، مدارا و سازگاری می‌شود که مربوط به ضعف طرف مقابل است. در پژوهش خدادادی سنگده (۱۳۹۳)، روشنی (۱۳۹۶) و بستان (۱۳۹۲) نیز برخی ویژگی‌های اخلاقی مثل گذشت و صبوری و ویژگی‌های اخلاقی مثبت همسران در آرامش و سلامت خانواده مؤثر دانسته شده است، اما در پژوهش دیگری مجموعه‌ای از رفتارهای اخلاقی مؤثر در روابط خانوادگی به نام رحمه در میان اعضای خانواده عامل آرامش خانواده معرفی نشده است. این پژوهش در عرصه میدانی نیز نشان داد رحمه از عوامل مؤثر بر افزایش آرامش خانواده است.

عامل بعدی مؤثر در افزایش آرامش خانواده انس و حسن معاشرت است. انس اعضای خانواده با هم از طریق با هم بودن و داشتن وقت مشترک اعضای خانواده، صلۀ رحم و ارتباط بدون تنش با خانواده‌های اصلی است. این زیرعامل‌ها در پژوهش خدادادی سنگده (۱۳۹۳)، روشنی (۱۳۹۶) و صادقی و دیگران (۱۳۹۴) نیز وجود دارد. حسن معاشرت نیز شامل نرم‌خویی، خوش‌گفتاری، خوش‌رویی، احترام، شادی و نشاط، همکاری، عدالت در تعامل و اعتماد و نبود بدگمانی می‌شود که در پژوهش روشنی نیز به برخی از این عوامل اشاره شده است، اما عامل حسن معاشرت با این مجموعه از زیرعامل‌ها به عنوان یک عامل در هیچ‌کدام از پژوهش‌های قبل به این صورت آورده نشده است. این پژوهش در عرصه میدان نیز نشان داد که حسن معاشرت از عوامل مؤثر بر آرامش خانواده است.

یکی دیگر از عوامل مهم آرامش‌زا تمایز جنسیتی و تفکیک نقش‌ها و مدیریت مرزهای خانواده

است؛ بنابراین ازدواج هم‌جنس نمی‌تواند نیازهای جنسیتی طرفین را تأمین کند و قطعاً چنین پیوندی آرامش‌بخش نخواهد بود؛ بنابراین از عوامل آرامش‌بخش نظام خانواده تفکیک وظایف، نقش‌ها و حقوق براساس تمایزهای فطری نیازهای جنسیتی است. احمدی و دیگران (۱۳۹۷)، جان‌بزرگی (۱۳۹۵)، صفورائی (۱۳۸۸)، جدیری و جان‌بزرگی (۱۳۸۸)، صادقی و دیگران (۱۳۹۴)، روشنی (۱۳۹۶) نیز به این مهم اشاره کرده‌اند، اما در این مدل این عامل زمینه‌ساز و مبنایی معرفی و تبیین شده است که براساس آن نیازهای دیگر تأمین می‌شوند. مدیریت مرزها نیز از عوامل آرامش‌زاست که شامل مدیریت مرزهای فیزیکی، مرز خانواده، همسران و زیرنظام‌ها، تعامل مثبت با همسر - خانواده (انعطاف - نفوذناپذیری)، عفت، غیرت و تمایز یافتگی می‌شود و در مدل‌های دیگر نیز این عامل در سلامت، رضایت، کارآمدی و آرامش خانواده مؤثر دانسته شده است، اما تفاوت این پژوهش این است که مرزها براساس مبنایی دینی گسترده‌تر، دقیق‌تر و مفیدتر هستند و این تحقیق به‌صورت میدانی نیز ثابت کرد که دو عامل تفکیک نقش‌ها و مدیریت مرزها در آرامش خانواده مؤثر هستند.

از دیگر عوامل زمینه‌ساز آرامش خانواده سلامت جسمی و روانی اعضا و رشد عقلی و عاطفی اعضای خانواده به‌خصوص همسران است. پژوهش خدادادی سنگده، ۱۳۹۳، صادقی و دیگران، ۱۳۹۴، احمدی و دیگران، ۱۳۹۷ و پناغی و دیگران، ۱۳۹۵ نیز این عوامل را در سلامت خانواده مؤثر می‌دانند. در این پژوهش نیز به‌صورت مفهومی و میدانی نتیجه گرفتیم که این دو عامل زمینه مهمی برای آرامش خانواده هستند.

از دیگر عوامل زمینه‌ساز آرامش خانواده مدیریت اقتصادی و تأمین نیازهای اولیه و پایه مانند مسکن، معیشت و خواب مناسب است. در پژوهش روشنی (۱۳۹۶)، خدادادی سنگده (۱۳۹۳)، صادقی و دیگران (۱۳۹۴) و صفورائی (۱۳۸۸) نیز برخی از این عوامل مؤثر دانسته شده‌اند، ولی در این پژوهش براساس قرآن این عوامل به‌صورت مجموعه‌ای مؤثر در نظر گرفته شدند که در پژوهش‌های دیگر این دیده نشد. همچنین مدیریت اقتصادی شامل زیرعامل‌های تلاش برای تأمین اقتصاد خانواده، قناعت، گشاده‌دستی/بخل، تدبیر، مقایسه صعودی و نزولی است که در برخی پژوهش‌های دیگر نیز وجود دارند، اما این پژوهش به‌صورت میدانی نیز نشان داد که این عوامل زمینه‌ساز آرامش خانواده هستند.

درنهایت عامل ایمان شامل تناسب در اعتقادات و ایمان، مؤمن بودن همسر، تقوا، توکل، دعا، ذکر و نماز از عوامل مؤثر در آرامش خانواده است. ایمان از یک طرف احساس امنیت فردی را بالا می‌برد و اعتقاد به معاد صبر و سخت‌رویی را در مقابل سختی‌های معمول زندگی افزایش می‌دهد

و از سوی دیگر ایمان طرف مقابل احساس امنیت و انس را بالا می‌برد. در پژوهش‌های روشنی (۱۳۹۶)، خدادادی سنگده (۱۳۹۳)، صادقی و دیگران (۱۳۹۴) و صفورائی (۱۳۸۸) نیز ایمان و جهت‌گیری مذهبی در سلامت کارآمدی و آرامش اعضای خانواده مؤثر دانسته شده، ولی در هیچ‌کدام از این پژوهش‌ها مجموعه زیرعامل‌ها مثل این پژوهش آورده نشده است.

در این پژوهش امکان انتخاب افراد به صورت تصادفی وجود نداشت و نمونه از جامعه در دسترس انتخاب شد. به دلیل تفاوت در ویژگی‌های افراد انتخاب شده و جامعه هدف در تعمیم نتایج باید احتیاط صورت بگیرد. همچنین ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات در پژوهش حاضر پرسش‌نامه بوده است. از آنجا که کسب اطلاعات با این ابزار ممکن است توصیف دقیقی از واقعیت نباشد، در تفسیر نتایج توجه به این نکته ضروری است. با توجه به محدودیت‌های پژوهشی بادشده، برای تکمیل و تداوم این پژوهش، موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

۱. اجرای این پرسش‌نامه در نمونه‌ای بزرگ‌تر و با شیوه‌های نمونه‌گیری تصادفی برای تعمیم‌پذیری بیشتر

۲. اجرای این پرسش‌نامه به همراه مصاحبه‌های بالینی می‌تواند اعتبار این پرسش‌نامه را بیشتر نشان دهد.

۳. ساخت بسته آموزشی براساس عوامل آرامش‌زا و آموزش به خانواده برای ارتقای سطح آرامش سلامت و رضایت خانواده برخی از عوامل آرامش‌زا مانند لباس بودن همسران، رحمه، حسن معاشرت، مدیریت مرزها و ایمان در این پژوهش ظرفیت ارائه شدن به عنوان الگویی مستقل و یک بسته آموزشی برای ارتقای آرامش خانواده را دارد.

۴. اجرای هم‌زمان پرسش‌نامه در دو یا چند جامعه با تفاوت‌های مذهبی، تحصیلی، سنی و... و مقایسه نتایج با یکدیگر.

کتابنامه

۱. قرآن کریم.
۲. احمدی، خدابخش. ۱۳۹۵. شاخص‌های سلامت خانواده در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت. تهران: انتشارات الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.
۳. احمدی، لیلا؛ پناغی، لیلی؛ صادقی، منصوره سادات. ۱۳۹۷. «رابطه خودمختاری و صمیمیت خانواده مبدأ با سازگاری زناشویی: نقش عوامل شخصیتی». خانواده‌پژوهی. سال چهاردهم. شماره ۵۳. صص ۵۶-۳۹.
۴. اخوان‌مقدم، زهره؛ ایزدی، مهدی. ۱۳۹۲. «ضرورت، ماهیت و روش استنتاج از منظر روایات اهل بیت (علیهم‌السلام)». مطالعات قرآن و حدیث. دوره ششم. شماره ۲. صص ۱۲۶-۱۰۳.
۵. اعتمادی، عذرا؛ جابری، سمیه؛ جزایری، رضوان؛ احمدی، سید احمد. ۱۳۹۳. «تعیین عوامل پیش‌بینی‌کننده صمیمیت زناشویی زنان شهر اصفهان». مطالعات زن و خانواده. دوره دوم. شماره ۱. صص ۵۲-۲۵.
۶. ایرانی، زینب. ۱۳۹۹. «اثربخشی مهارت‌های ارتباطی بر افزایش صمیمیت و کیفیت زناشویی زنان دچار تعارضات زناشویی». ایده‌های نوین روان‌شناسی. سال ششم. شماره ۱۰. صص ۱۵-۱.
۷. آناستازی، آن. ۱۳۸۷. روان‌آزمایی. ترجمه محمدنقی براهنی. تهران: دانشگاه تهران.
۸. باوی، ساسان؛ صفرزاده شیرالی، پگاه. ۱۳۹۹. «رابطه علی‌تمایز یافتگی خود و صمیمیت زناشویی با نگرش به روابط فرازناشویی از طریق میانجی‌گری تعهد زناشویی در زنان مراجعه‌کننده به مراکز روان‌شناختی». زن و فرهنگ. سال دوازدهم. شماره ۴۶. صص ۱۰۱-۸۷.
۹. بستان، حسین. ۱۳۹۲. خانواده در اسلام. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۱۰. پناغی، لیلی؛ زاده محمدی، علی؛ باقریان، فاطمه؛ پاکدامن، شهلا؛ احمدآبادی، زهره؛ محمدی، سمیه. ۱۳۹۵. «جست‌وجوی الگوهای سلامت خانواده ایرانی: یک مطالعه کیفی». خانواده‌پژوهی. دوره دوازدهم. شماره ۲ (پیاپی ۲). صص ۱۹۶-۱۷۹.
۱۱. جان‌بزرگی، مسعود. ۱۳۹۵. «اثر خانواده‌درمانگری سیستمی معنوی بر رضایت زناشویی و کنشوری خانواده». پژوهشنامه اسلامی زن و خانواده. سال چهارم. شماره ششم.
۱۲. جدیری، جعفر؛ جان‌بزرگی، مسعود. ۱۳۸۸. «ساخت و اعتباریابی مقیاس رضامندی زناشویی اسلامی». روان‌شناسی و دین. سال دوم. شماره ۴ (پیاپی ۸). صص ۷۰-۴۱.

۱۳. حافظ‌نیا، محمدرضا. ۱۳۸۱. مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی. تهران: نشر سمت.
۱۴. خدادی سنگده، جواد. بهمن ۱۳۹۳. شناسایی شاخص‌های سلامت خانواده و ارائه مدل خانواده سالم مبتنی بر بافت فرهنگی - اجتماعی. پایان نامه دکتری. دانشگاه خوارزمی.
۱۵. خدایاری‌فرد، محمد؛ پرند، اکرم؛ حکیمی‌نژاد، فرناز. ۱۳۸۸. ارزیابی و آزمون‌گری روان‌شناختی. تهران: دانشگاه تهران.
۱۶. روشنی، شهره. ۱۳۹۶. تبیین آرامش زنان در زندگی مشترک: مطالعه‌ای کیفی با رویکرد نظریه‌مبنایی. به راهنمایی نهله غروی نائینی. پایان‌نامه دکتری دانشکده مطالعات زنان، دانشگاه تربیت مدرس.
۱۷. ساعتچی، محمود؛ کامکاری، کامبیز. ۱۳۸۹. آزمون‌های روان‌شناختی. تهران: ویرایش.
۱۸. صادقی، مسعود؛ فاتحی‌زاده، مریم؛ احمدی، سید احمد؛ بهرامی، فاطمه؛ اعتمادی، عذرا. ۱۳۹۴. «تدوین مدل خانواده سالم براساس دیدگاه متخصصان خانواده». مشاوره و روان‌درمانی خانواده. شماره ۱ (پیاپی ۱۶).
۱۹. صفورائی، محمدمهدی. ۱۳۸۸. «ساخت و اعتباریابی پرسش‌نامه سنجش کارآمدی خانواده از دیدگاه اسلام». روان‌شناسی و دین. سال دوم. شماره ۱ (پیاپی ۵). صص ۱۰۱-۸۵.
۲۰. محمدی ری‌شهری، محمد. ۱۳۸۷. تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث. قم: مشعر.
۲۱. قماشچی، احمد؛ معارف، مجید. ۱۳۹۵. «عوامل آرامش خانواده در سبک زندگی امام علی (علیه السلام) و حضرت فاطمه (علیها السلام)». مطالعات راهبردی زنان، صص ۹۳-۱۲۴.
۲۲. یارمحمدی واصل، مسیب؛ رضایی والا، مرضیه. ۱۳۹۹. «تأثیر آموزش مبتنی بر شفقت به خود بر صمیمیت زناشویی و خرسندی زناشویی در زنان متأهل». پژوهش‌های نوین روان‌شناختی. دوره پانزدهم. شماره ۶۰ (پیاپی ۶۰). صص ۱۱۴-۱۰۱.
23. Heene E., Buysse A., and Van Oost P. 2007. "An interpersonal perspective on depression: The role of marital adjustment, conflict communication, attributions, and attachment within a clinical sample". *Family Process*. Vol. 46. No. 4. pp. 499-514.
24. Corsini, Raymond J. 1999. *The dictionary of psychology*, Includes bibliographical references and index. Publisher Brunner/Mazel.
25. Johnson, D. R., Amoloza, T. O., and Booth, A. 1992. "Stability and developmental change in marital quality: A three-wave panel

analysis". Journal of Marriage & the Family. No. 54. pp. 594-582.

26. Lee, Y. C., Lin, Y. C., Huang, C. L., and Fredrickson, B. L. 2013. "The construct and measurement of peace of mind". Journal of Happiness studies. Vol.14. No. 2. pp. 590-571.
27. Lee Yi-Chen, The Construct and Measurement of Peace of Mind, Springer Science+Business Media B.V. 2012. J Happiness Stud DOI 10.1007/s10902-012-9343-5.
28. Longman, Thomas, Longman advanced American dictionary, EssexPearson Education. 2000.
29. Okorodudu, G. N. 2010. "Influence of parenting styles on adolescent delinquency in delta central senatorial district". Edo Journal of Counselling. Vol. 3. No. 1. pp. 86-58.
30. Olson, D. H., and Gorall, D. M. 2003. "Circumplex model of marital and family systems". In F. Walsh (Ed.). Normal family processes: Growing diversity and complexity. NewYork: Guilford Press.
31. Olson, D. H., Defrain, j. & Olson, A. K. (1998). Building Relationship: Developing Skills for Life. Minneapolis: Life Innovation, Inc.
32. Stinnett, N., and Defrain, J. 1985. Secrets of strong families. Boston: Little, Brown.

پیوست ۱. پرسش‌نامه عوامل آرامش‌زا و آرامش‌زدای خانواده

بسم الله الرحمن الرحيم

سلام و عرض ادب

پرسش‌نامه‌ای که در اختیار دارید، براساس منابع اسلامی جهت سنجش عوامل آرامش‌زا و آرامش‌زدای خانواده طراحی شده است. لطفاً برای پاسخ‌گویی نکات زیر را در نظر داشته باشید: ۱. هیچ جمله‌ای را بدون پاسخ نگذارید. ۲. تنها یک پاسخ را انتخاب کنید.

پاسخ				سوالات	
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۱. همسرم قدر خوبی‌های من را می‌داند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۲. همسرم ویژگی‌های خوب من را زیباتر نشان می‌دهد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۳. همسرم از من عیب‌جویی می‌کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۴. در تعامل با همسرم احساس امنیت می‌کنم.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۵. با همسر و فرزندانم جلسه‌های گفت‌وگوی صمیمی داریم.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۶. همسرم من را دوست دارد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۷. همسرم دوست داشتنش را به من ابراز می‌کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۸. همسرم به من هدیه می‌دهد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۹. محبت همسرم را در نگاهش حس می‌کنم.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۱۰. همسرم با گرمی دستان من را می‌فشارد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۱۱. گرمی و محبت را در رفتار همسرم احساس می‌کنم.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۱۲. همسرم با عشق من را می‌بوسد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۱۳. همسرم با مهر من را نوازش می‌کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۱۴. همسرم خیرخواه من است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۱۵. همسرم برای فرزندانمان دعا می‌کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۱۶. همسرم به رشد و پیشرفت خانواده اهمیت می‌دهد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۱۷. همسرم نسبت به پیشرفت اخلاقی و معنوی خانواده بی‌تفاوت است.

پاسخ				سوالات	
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۱۸. همسرم در مشکلات زندگی بی تابی می کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۱۹. همسرم در زندگی مشترکمان اهل گذشت و بخشش است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۲۰. همسرم من را سرزنش می کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۲۱. در مدیریت زندگی، همسرم با من همراهی می کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۲۲. در تربیت بچه ها با هم هماهنگ هستیم.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۲۳. همسرم می تواند به خوبی با اخلاق من سازگار شود.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۲۴. همسرم در برابر تغییر شرایط زندگی معطف و سازگار است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۲۵. همسرم در مواقع لازم در برخورد با فرزندانمان معطف است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۲۶. همسرم با تندی با من برخورد می کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۲۷. همسرم با بچه ها با تندی برخورد می کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۲۸. همسرم در برخورد با من بددهان است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۲۹. همسرم در برخورد با بچه ها بددهان است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۳۰. همسرم با خوش رویی و لبخند با من برخورد می کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۳۱. همسرم به استقبال من می آید و بدرقه ام می کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۳۲. همسرم در مقابل دیگران به من احترام می گذارد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۳۳. همسرم اهل شوخی های لطیف با من است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۳۴. من با همسر و فرزندانمان دورهمی های شاد داریم.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۳۵. من و همسرم زمان های مشترکی برای تفریح داریم.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۳۶. همسرم مایه دلگرمی من در انجام کارهایم است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۳۷. همسرم به من خوش بین است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۳۸. همسرم در رابطه با من انصاف را رعایت می کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۳۹. هنگام اختلاف با هم درگیری فیزیکی داریم.

پاسخ				سوالات	
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۴۰. همسر با بچه‌ها برخورد فیزیکی دارد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۴۱. همسر مانع ارتباط با والدینم می‌شود.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۴۲. همسر با خانواده من رابطه محترمانه‌ای دارد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۴۳. مسائل داخلی خانواده ما، بیرون از خانواده بازگو می‌شود.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۴۴. رابطه جنسی با همسر چشم و دلم را کاملاً سیر می‌کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۴۵. رابطه با همسر آن قدر عاطفی است که چشم و دلم کاملاً سیر است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۴۶. من و همسر حریم خصوصی دونفره داریم.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۴۷. فرزندان بدون اجازه وارد اتاق خواب ما می‌شوند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۴۸. همسر در تصمیم‌ها و انتخاب‌های بچه‌ها دخالت می‌کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۴۹. همسر در دعواهای معمولی بچه‌ها دخالت می‌کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۵۰. همسر در کارهای شخصی من دخالت می‌کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۵۱. همسر تحت تأثیر خانواده‌اش برای زندگی من تصمیم می‌گیرد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۵۲. همسر از ارتباط صمیمی با نامحرم پرهیز می‌کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۵۳. همسر به من اعتماد دارد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۵۴. همسر باحیا است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۵۵. همسر چشم‌پاک است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۵۶. همسر بدون وابستگی به خانواده‌اش به صورت مستقل تصمیم می‌گیرد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۵۷. خانه ما به صورتی است که در آن احساس آرامش می‌کنیم.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۵۸. برنامه خواب و استراحت ما منظم است.

پاسخ			سوالات		
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۵۹. همسرم از سلامت جسمانی برخوردار است.
					۶۰. همسرم از سلامت روان برخوردار است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۶۱. همسرم به نیازهای جنسی من توجه دارد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۶۲. رابطه جنسی با همسرم برای من آرامش بخش است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۶۳. ظاهر همسرم، نشاط من را برمی‌انگیزد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۶۴. همسرم به آراستگی خود برای من اهمیت می‌دهد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۶۵. همسرم خوش بو است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۶۶. همسرم برای مدیریت نیازهای مادی خانواده تلاش می‌کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۶۷. همسرم قانع است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۶۸. همسرم هرگاه توان مالی داشته باشد برای خانواده خرج می‌کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۶۹. همسرم در مدیریت دخل و خرج خانواده باتدبیر است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۷۰. همسرم شخصیت و رفتار من را با دیگران مقایسه می‌کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۷۱. همسرم از نظر ظاهر، من را با دیگران مقایسه می‌کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۷۲. همسرم خود را از نظر اقتصادی با کسانی که بیشتر از ما دارند مقایسه می‌کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۷۳. در خانواده ما براساس توانایی و جنسیت هر عضو وظایف تفکیک شده است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۷۴. همسرم مسئولیت‌های خود را به خوبی انجام می‌دهد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۷۵. هنگام بروز اختلاف اگر بتوانیم خودمان آن را حل کنیم به مشاوره امین و متخصص مراجعه می‌کنیم.

پاسخ				سوالات	
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۷۶. همسر من گوشت می دهد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۷۷. ما می توانیم با گفت و گو اختلافات خود را حل کنیم.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۷۸. همسر من می تواند هیجانات منفی خود را کنترل کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۷۹. همسر من در برخورد با مسائل زندگی مشترک می تواند همه جوانب را در نظر بگیرد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۸۰. در کنار همسر احساس امنیت می کنم.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۸۱. اعتقاد به آخرت در رفتارهای همسر نمایان است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۸۲. گفته ها و رفتار همسر، با هم همخوانی دارد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۸۳. همسر به یاری خداوند امیدوار است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۸۴. حتی اگر اختلاف شدید داشته باشیم همسر حقوق من را ضایع نمی کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۸۵. همسر واجبات شرعی را انجام می دهد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۸۶. همسر از کارهای حرام اجتناب می کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۸۷. همسر با رفتار من را اذیت می کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۸۸. همسر همراه با تلاش نتیجه کارها را به خدا واگذار می کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۸۹. همسر ارزش های معنوی و الایی در زندگی دارد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۹۰. ارزش ها و اهداف زندگی ما با هم هماهنگ است.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۹۱. همسر اهداف واضح و مشخصی در زندگی دارد.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۹۲. من با همسر از نظر دینی هم عقیده هستیم.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۹۳. همسر به شکل صحیح و مدیریت شده از فضای مجازی استفاده می کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۹۴. همسر مواد مخدر مصرف می کند.
همیشه	اغلب	گاهی	به ندرت	هرگز	۹۵. همسر مشروبات الکلی مصرف می کند.